

BURA LÁSZLÓ

CSÁNGÓFÖLDI ÉLMÉNYEIM 1953-BAN

Az egyetem harmadik évének befejezését követő nyári szünet közepén levelezőlapra értesített Gálffy Mózes, a Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti tanszékének professzora, hogy augusztusban a nyelvészeti tanszék tagjai és a Folklór Intézet munkatársai kéthetes gyűjtő-kutató tanulmányútra mennek Moldvába a csángók nyelvének és folklórájának tanulmányozására. A munkában való részvételre néhány hallgatót is kiválasztottak, köztük engem. Közölte az időpontot, mikor kell Kolozsváron lennem, hogy onnét vele Csángóföldre utazzam.

A tervezett kutatás részleteiről hosszú ideig tartó¹ utazásunk közben szereztem tudomást. Megtudtam, hogy a Magyar Nyelvészeti Tanszék tagjai – Szabó T. Attila, Márton Gyula, Gálffy Mózes, Vámszer Márta – már 1949 óta kutatják tervszerűen a moldvai csángó nyelvjárást, hogy felmérjék a csángó nyelvjárás állapotát mind a 92 csángók lakta faluban, amelyben még magyarul beszélnek. Két kérdőívvel dolgoznak, az ún. nagy kérdőívvel, amely több mint 2200 alapkérdést tartalmaz, s gyakorlatilag mintegy három és félezer nyelvi adatot rögzít, és a kis kérdőívvel, amely „csak” mintegy ezernégyszáz szóföldrajzi, hangtani és alaktani vonatkozású kérdést tesz fel. A távlati terv, a moldvai csángó nyelvátlasz elkészítése céljából a nagy kérdőívet 9, a kis kérdőívet 43 faluban akarják kikérdezni, oly módon, hogy a moldvai csángó nyelvjárás tervezett tájnyelvi atlasza kutatópontjai tükrözzék mind az úgynevezett északi, mind a déli, mind a székelyes csángó nyelvjárást beszélő falvak nyelvi állapotát.

Az 1953. év nyarára tervezett kutatások ugyanakkor egy, a Román Tudományos Akadémia keretében készült terv része lesz, azt tervezik ugyanis, hogy román és magyar kutatók közreműködésével elkészítenek egy, a moldvai csángók nyelvét, művelődését, szokásait és hagyományait együttesen átfogó tanulmánykötetet. A magyar nyelvészek most e célból ellenőrzik és egészítik ki korábbi gyűjtéseiket, s velük párhuzamosan a Kolozsvári Folklór Intézet kutatói is.

1 Gyorsvonattal utaztunk a Kolozsvár–Vatra Dornei–Bákó útvonalon, ez akkor húsz óránál többet igényelt.

Évfolyamunkról négyünket hívtak meg és vontak be a kutató munkába, Mitruly Miklóst, Szabó Gyulát, Murádin Lászlót és engem. A nyelvész professzorokat, Márton Gyulát, Gálffy Mózeset, Vámszer Mártát, valamint a folklorista Faragó Józsefet kellett kísérnünk, s tőlük a gyűjtőmunka technikáját a gyakorlatban is megtanulnunk.

Minden nyelvész és folklorista² más-más kutatóponton, a számára kijelölt faluban kezdte meg a gyűjtőmunkát. Évfolyamtársaim közül Mitruly Miklós és Szabó Gyula többnyire Faragó József professzor (akkor már áthelyezték a Folklor Intézetbe) kísérői és segédei voltak. A folkloristák magnetofonnal gyűjtöttek. A tekintélyes méretű korabeli magnetofont a Folklor Intézet operátor munkatársa kezelte. Az egyetemisták segítségével sokszor jött jól a két keréken guruló talicskaszzerű járműre szerelt magnetofon szállításában, működtetésében is.

Murádin László (emlékezetem szerint) a kutatómunkát a nyelvész Vámszer Márta mellett végezte. Gálffy Mózesről azt is megtudtam, hogy a kutatómunka folyamán egy-egy előre meghatározott kutatóponton és időpontban valamennyien találkozni fogunk, mégpedig a déli csángó falvak közül Bogdánfalván,³ az északiak közül pedig Szabófalván.⁴

Reggel érkezünk Bákóba, a megye közigazgatási székhelyére,⁵ ahol első utunk a megyei néptanácshoz vezetett. Jelentkeztünk az arra illetékes osztályon (Gálffy professzor vezetett, intézkedett), és közöltük, hogy hol és meddig fogunk gyűjteni. (Tudtak a tervezett kutató-gyűjtő munkáról, a kutatók közül többen – magyarok és románok – már előtűntünk megérkeztek.) Bákóból való tovább indulásunk előtt még meglátogattuk és megnéztük a magyar tannyelvű tanítóképzőt.

Feladataimat Gálffy Mózes professzor úr jelölte ki. Magától értetődően a legelső az volt, hogy nagyon füleljek, nagyon figyeljem az élő beszédet, amelyben a köznyelvünktől eltérő jelenségek sokaságát fogom észlelni. A magánhangzók képzésében például sokféle, a ma beszélt köznyelvben megszokottól eltérő képzésű ~ ejtésű változatot fogok hallani, aztán tájszavak és jövevényszavak sokaságát stb. A csángó nyelvjárással általában való ismerkedésem mellett konkrét kutatófeladatot is kaptam. Bogdánfalván kellett tanulmányoznom az ún. *a*-zás (vagyis az *o* < *a* hangváltozás) jelenségét, ugyanakkor össze kellett gyűjtenem a falu személynévanyagát.⁶ (A két feladat megoldása céljából ezért Gálffy Mózes professzor más kutatópontokra való távozását követően tíz napot egyedül kellett Bogdánfalván töltenem.)

Gálffy Mózes professzor úrral a falu közepén, a Fő utcán szálltunk meg egy Erdei nevű családnál. A ház első szobájában szállásoltak el. A csángó házakban hagyományosan az első szobában tartották a család sok-sok szép csángó szőttesét is. Az utca a falu közepén folyó patak két oldalára épült. Erdeiek háza közelében kis fahíd ívelt át a patakon, ezen átkelve juthattunk el a patak túlsó oldalán épült, gyakorlatilag szemben levőnek tekintethető házakhoz.

A gyűjtőútra konzerveket vittünk magunkkal és úgy terveztük, hogy a faluban naponta friss tejet vásárolunk. Házigazdánknak azonban nem volt tehene, a tejet ő is vásá-

2 Jagamas János népzenekutató egyetemi hallgató kísérő nélkül járta a csángó falvakat.

3 Valea Seacă, Bákó (Bacău) megye.

4 Săbăoani, Román (Roman) megye.

5 Bacău, Bákó (Bacău) megye.

6 *A moldvai csángó nyelvjárás a-zása* című tanulmányom Budapesten jelent meg 1986-ban a *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok* sorozat 28. számaként, a *Bogdánfalva személynévei* szintén Budapesten, 1989-ben, a *Magyar Személynévi Adattár* 91. kiadványaként. Előbbit az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete adta ki, az utóbbit pedig az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége.

rolta, mégpedig az utca túloldalán majdnem szemben levő házban lakó gazdától. Kérésünkre megbeszélte a gazdával, hogy ottlétünk folyamán minden este mi is kapunk tőle egy korsó friss tejet. Házigazdánk készségesen felajánlotta, hogy amikor este átmegy a tejért, a magáéval együtt a mienket is elhozza.

Az idő minél eredményesebb kihasználása céljából már az első délutánt a faluval való ismerkedésre és adatközlőkkel való találkozássra kívántuk fordítani. A gazda közölte: ha elmegyünk a lakásunkból (a házból), az ajtó elé tegyük keresztbe a seprűt. Ez azt jelenti, hogy senki sincs otthon. Egészen biztos, hogy senki nem lép be a házba, ez törvény, ősi szokás. Ez szavatolja ruháink és minden hozzánk tartozó tárgy legteljesebb biztonságát. Valahányszor kiléptünk tehát a házból és a faluba mentünk,⁷ a seprűt keresztbe tettük az ajtó előtt. A törvényerejű szokást a falu minden lakosa természetesnek és kötelezőnek tartotta, mindenki tiszteletben tartotta.

A faluval és lakosaival való ismerkedésünk folyamán kivétel nélkül közvetlen viselkedésű, nagyon barátságos, kérdéseinkre készségesen válaszoló csángó emberekkel találkoztunk. Munkára ösztönző élményt jelentett.

Az Erdei család egész házában példás tisztaság volt, a konyhában is, házigazdánk azonban úgy gondolta, hogy minket vacsorakor is az első szoba illet meg, tehát ott kellett vacsoráznunk. Meghozta a korsó frissen fejt tejet is. Rögtön töltöttünk is a csuprainkba. Gálffy professzor úr kóstolta meg előbb. Úgy látszik, állapította meg, hogy a csészémet vagy a korsót nem mosták ki, a tej sós. Az enyém is sós, állapítottam meg, amikor megkóstoltam az én csupromba töltött tejet. Arra gondoltunk, hogy a korsóban korábban sót tárolhattak, de utána nem mosták ki. Másnap este, azzal az indokkal, hogy látni akarjuk, hogyan fejik a tehenet, Gálffy professzor úrral együtt mi mentünk át a tejért. Előzően jól kimostuk a cserépkorsót, amit magunkkal vittünk. Megfejték a tehenet, közben jól elbeszélgettünk a tehenet fejó gazdasszonnyal, s a gazdával, aki odajött a távolról érkezett vendégeket köszönteni, s velük elbeszélgetni.

A frissen fejt tejjel megtöltötték a korsónkat, amikor azonban indulni akartunk, megállítottak, várjunk, mert a tejet meg is kell sózni. Köszönjük, mondtuk, mi sótlanul szeretjük. De hát akkor nem mehetünk át vele a patakon, mondták, mert aki frissen fejt tejet sótlanul visz át a patakon, azt baj érheti, éri. Sorolni kezdték, milyen bajoknak lehetünk, leszünk kitéve. Mi azonban vállaltuk a fenyegetettséget, ezért végül aggódásuktól kísérve, nagy nehezen hazaengedtek.

Vasárnap házigazdánk meghívott bennünket ebédre. A leves után puliszka következett, hússal, savanyúkáposztával. Amint megtuduk, kenyeret csak nagy ünnepek alkalmával sütnek, karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor, s ilyen jeles alkalom még a családban a fiatalok lakodalma. Máskor mindig puliszkát esznek savanyú káposztával. Házigazdánk, amint mondta, a maga és felesége részére minden évben két hordóval tesz el. A puliszka mellé füstölt húst is kaptunk.

Így ritkán fogyasztják, tudtuk meg, ez most ritka alkalom. Máskor általában a puliszkát – ízesítése céljából – csak „mártogatni” szokták. Gyakorlatilag ez azt jelentette, hogy az asztal fölött csüngő lámapartóra akasztott füstölt húshoz nyomkodják. Most vágtak az ott csüngő füstölt húsból és a tányérunkra tették.

A kutatócsoportok első találkozáspontjául kijelölt falu a déli csángó falvak közt fekvését tekintve központi helyen található Bogdánfalva volt. A találkozásra kijelölt napon – vasárnapra esett – mindegyik nyelvész és folklorista kutató megérkezett Bogdánfalvára. Mivel a falut a folklórgyűjtők paradicsomának is tekintették, úgy tervezték, hogy Faragó József professzor úr, Szabó Gyula és Mitruly Miklós is több napot töltenek a faluban.

7 A földműveléssel foglalkozó háziak általában korán reggel elmentek.

Megérkezett a csángó népzenei kutató Jagamas János is, s mint a többiek, ő is legelőször (korábbi ismeretségei felújításával) szállása elrendezését intézte. Faragó József, tudván, hogy Jagamas János már megérkezett, mielőbb találkozni akart vele.

Mi, a négy egyetemi hallgató elindultunk a megkeresésére. Sikerült a nyomára bukannunk, megtudtuk, hogy régi ismerősei hívták meg ebédre. Megérdeklődtük, melyik házban laknak az ismerősei. Amikor odaértünk – mi, a négy egyetemista – s beléptünk a házba, a család az asztal körül állt és az evés előtti imáját mondta. Köztük állt Jagamas János is, s természetesen ő is összetette a kezét. Szép nagy fekete szakállá volt, ugyanis Kolozsvárról távozása óta a csángóföldön töltött három hét alatt nem borotválkozott.

Szabó Gyula szólította meg: Jagamas páter, nagyon kerestük, Faragó páter akar magával találkozni. Külsőre tényleg úgy nézett ki, mint egy szakállas keleti szertartású szerzetes. Szabó Gyula tréfája tovább gyűrűzött, s a Jagamas páter megszólítás után egy-kettőre megszületett és el-elhangzott a Faragó páter, s természetesen Szabó páter stb. megszólítás.

A Bogdánfalván töltött tíz nap délelőttjeinek egy részét az iskolában töltöttem. A faluban csak magyar nyelven tanítottak, a hat tanítónő Erdély különböző tájairól érkezett. Csángókból még nem nevelődtek, nevelődhetek magyar tanítók, tanítónők, ezt azonban hamarosan pótolja majd – Bákóban hivatalosan ekkor még ezt mondták – a pedagógus utánpótlás nevelése céljából létesített bákói magyar tanítóképző.⁸

Bogdánfalván minden csángó családban kizárólagosan csak magyarul beszéltek, a gyermekek szüleitől (és nagyszüleitől) anyanyelvükön hallgatták s zárták magukba az ősöktől átöröklődött meséket, dalokat. A tanítónők oktató-nevelő munkáját így nagyon megkönnyítette az, hogy a családokban anyanyelvükön nevelődött gyermekekkel kellett foglalkozniuk, az anyák, valamint a nagyszülők a családban kizárólagosan magyarul beszéltek. Bogdánfalván az ő nyelvhasználatukba viszonylag kevés, a férfiak által katonai szolgálatuk, vagy másutt végzett munkájuk idején megismert és átvett román kölcsönszó került be.

A fentebb említettek közül következően az Erdélyből származó tanítónőknek lényegében hasonló gyermekanyaggal kellett foglalkozniuk, mint Erdélyben, viszont nekik kellett megtanulniuk sok olyan tájszót és a régi magyar nyelvből öröklődött szót, amelyet otthonról ők nem ismerhettek.

Minden osztályban több órát töltöttem, figyeltem, jegyeztem. A jelenlétem egyáltalán nem zavarta a tanulókat, ők csak a tanítónőre figyeltek. Egyszerűen, természetesen, figyelmeztetés vagy fegyelmezés nélkül.

Bogdánfalván a férfiakkal beszélgetve azt tapasztaltam, hogy a faluból hosszabb ideig, akár két-három évig is távol levő, idegen nyelvi környezetben megfordult férfiak – ez természetesen az 1950-es évek előtti korszakra vonatkozik – Bogdánfalvára hazakerülve teljesen visszazökkentek szülőfalujuk közösségébe, életmódjába. Nyelvhasználatukban az idegen nyelvi hatásnak kevés, némely esetben semmi nyoma sem maradt. Példa volt erre a falu egyik legtermékenyebb mesemondója.⁹

A bogdánfalvi találkozás után a gyűjtők ismét szétszéledtek, mindenki tovább ment a számára kijelölt kutatópontra, engem viszont kijelölt feladatomban még több napra Bogdánfalvához kötött. A velem nagyon közlékeny falubeliektől aztán így értesülhettem, hogy ha-

8 A magyar tannyelvű csángó elemi iskolákat (s természetesen a szükségtelenné vált bákói magyar tanítóképzőt) a román politika történelmi vívmányaként „a nép kérésére” 1954 márciusában bezárták.

9 Antal György Ávereszku bogdánfalvi mesemondó két évig volt a román Averescu tábornok tisztiszolgája, ezért kapta ezt a megkülönböztető nevet. A kizárólagosan román környezetben töltött kétévnyi időnek nyelvhasználatában semmilyen nyoma nem maradt.

tósági emberek (a Securitate) arról érdeklődnek, milyen páterek jártak/járnak itt a faluban a csángók között. Nagyon érdekelte őket, hogy vajon hoztak-e a csángóknak (magyar nyelvű) imakönyveket. Valószínűleg a néptanács titkárával is értekezhetek, mert ő elmondta az egyik tanítónőnek, hogy a faluból távozásomkor addig nem írja alá a „delegációmát” (természetesen volt ilyen az egyetemről), amíg meg nem mutatom neki a füzeteimet, lássa, mit is jegyeztem azokba. A tanítónő természetesen már másnap elmondta nekem.

A Bolyai Tudományegyetemen az ötvenes évek elején oktatott osztályharcos szellemből, illetőleg az 1953-ban hivatalosan hangoztatott politikai szövegekből nyilvánvalóan még nem lehetett következtetni a román nemzetiségi politikának a háttérben már tervszerűen alakított-irányított lépéseire, másrészt (mi, fiatal egyetemisták) ténylegesen nem ismerhettük az illetékes (politikai) rendőri intézmények működési módját sem. Nyilvánvalóan nem tudtam azt sem eldönteni, milyen indítékok működnek a közigazgatásban dolgozó néptanácsi titkárnak a magatartása mögött. Elmentem a falu rendőrőrsére és elbeszélgettem az őrsparancsnokkal (mint kiderült, nagyváradi volt). Elmondtam, milyen kiküldetési iratokkal felszereltem és miért vagyunk itt, mit csinálunk. Nyomatéku közöltem azt is, hogy én az egyetem filológiai kara IMSz bizottságának tagja vagyok.

Itt van három, számozott lapú füzetem, mondtam, írjon a végére egy láttamozást: ennyi számozott lapot tartalmaz, aláírás, pecsét, s ezzel az egyetemen igazolhatom, hogy itt ezt gyűjtöttem. Ugyanis – elmondtam – tudomásomra jutott a titkár (fentebb említett) kijelentése, márpedig én – közöltem – a füzeteket neki nem mutatom meg. Az őrsparancsnok véleménye az volt, hogy ne vegyem a szívemre, nem érdemes.

Bogdánfalváról eljövetelem előtt viszont elmentem a község házára udvariasan „elköszönni”. Éppen tanácsülés vagy valamilyen megbeszélés volt, úgy emlékszem, vagy nyolcan ültek a titkárral szembeni lócákon. Leültem a teremben egy hátsó lócára, s megvártam, amíg a titkár befejezte velük a tanácskozást, akkor odamentem elköszönni. A jelen levő tanácsosok előtt közöltem: távozom a faluból, ezért jöttem elköszönni. Hallottam a kijelentéséről, mondtam, de nem kell a delegációmát aláírnia. Gyűjtéssel voltam a milícián, s kértem az őrs vezetőjét, hogy láttamozza. Amikor az egyetemen beszámolok a faluban végzett munkámról, természetesen nem fogom eltitkolni a mellékesen szerzett értesüléseimet például arról, hogyan „hasznosítja” a fakitermelők munkáját, konkrétan milyen módon koboza el a gazdáktól az általuk engedéllyel kitermelt fát. A titkár „elvtárs” természetesen azonnal és készségesen aláírásával akarta igazolni ott-tartózkodásomat és távozásom időpontját. Megkíméltem tőle. (Láttam a falubeliek arcán, hogy a hatalom helyi képviselőjével való szembefordulás számukra szokatlan megnyilvánulás, meglepődhetnek szókimondó merészségemen. Valamilyen pozitív töltésű érzelmek, gondolatok játszódhattak le bennük, ez tükröződött az arcukon, amikor kivétel nélkül mind-egyikük odajött hozzám és nagyon szívélyesen elköszönt.

Bogdánfalvára ugyanabban az évben (novemberben) még egyszer visszatértem. Faragó József professzor úr kezdeményezésére ugyanis oda kellett utaznom Antal György Ávereszku¹⁰ mesemondóhoz, s el kellett őt hívnom (és vinnem) Kolozsvárra teljes mesekincsének lejegyzése céljából. Ez alkalommal Bogdánfalván szemtanúja lehettem egy népi orvoslásnak. Reggel érkeztem meg a faluba, s egyenesen Antal György Ávereszku lakására mentem. Elmondtam, hogy miért jöttem, s megbeszéltük, hogy délben indulunk Bákóba, hogy a délután induló gyorsvonatot elérjük. A hosszú utazás Kolozsvártól Bákóig, majd reggel tovább Bogdánfalváig elfárasztott, s megegyeztünk, hogy én alszom egy kicsit, s ő majd felkölt.

10 Mindig a ragadványnevével kiegészített nevén mutatkozott be.

Fekhelye a nem túl nagy, keskeny alakú konyhájában, az ablak felé eső, ahhoz közeli végében volt. A fekhelyről egyenesen ráláthattam a konyhának az ajtó felőli végében levő vas tűzhelyre. Hűvös volt, ezért Antal György Ávereszku megrakta fával és tüzet gyújtott. Csend volt, a hosszú úttól elfáradtam, mindjárt elaludtam. Lehet azonban, hogy a szokatlan helyzetben, vagy még elalvásom kezdeti állapotában az érzékszerveim még észleltek/érezkeltek valamilyen mozgást/neszt, mert kinyitottam a szemem. És meglátam a mesemondót, Antal György Ávereszkut, amint a tűzhelyből parazsat vett ki, egy csuporra tette, miközben valamilyen mondogatott (szavait nem értettem), majd a vízzel meghintette a mellette levő, anyja ölében levő gyermeket. Úgy rémlett, hogy meg is itatta. Az elvégzett műveletek közben egyre mondogatta a varázsigéit.

Azonnal felfogtam: itt valamilyen ráolvasás folyik. A ráolvasó közben oda-oda nézett rám is, vajon nem ébrednek-e (ébredtem-e) föl. Láttam rajta, észrevette, hogy kinyitottam a szemem. Gyorsan le is hunytam ezért, hogy a gyógyító műveletét ne zavarjam.

Amikor az anya gyermekével távozott, még csak tettem az alvást, de hamarosan ténylegesen is elaludtam. A mesemondó, Antal György Ávereszku délben, a megegyezett időben felköltött és gyalogosan elindultunk a hat kilométernyire fekvő bákói állomás felé. Elindulásunk előtt ő tért a tárgyra: észrevette, hogy láttam a ráolvasást. Elmondta, hogy őt a falubeliek gyógyító erejűnek tartják, aki az ősektől örökölt gyógyítási módokkal segíteni tud a betegek, elsősorban gyermekek gyógyításában.¹¹ (A ráolvasás jelenete felkészületlenül ért, s mivel a ráolvasások és a népi gyógyászat kérdéseiben teljesen tájékozatlan voltam, úgy ítéltm, jobb, ha semmit sem mondom.)

Az egyetemen a Magyar Nyelvészeti Tanszék tőszomszédságában volt a filológia kar könyvtára és olvasóterme, ebben állítottuk fel a Folklor Intézet magnetofonját. A bogdánfalvi csángó mesemondó, Antal György Ávereszku két egész napon át itt mondta a meséit. Az első nap reggelén, a munka megkezdése előtt kissé meg volt lepődve, a körülötte forgolódozókról azt hitte, hogy orvosok. Ezek mind doktorok? – kérdezte tőlem. A nyelvészeti tanszék tagjai ugyanis (férfiak, nők) valamennyien fehér munkaköpenyben dolgoztak. A magyarázatom – ruházatukat védik a portól, bepiszkolódástól – megnyugtatta és a továbbiakban már ugyanolyan közvetlenül viselkedett, mint falujában, s néhány hallgatója felé fordulva teljes beleélésel mondta és mondta az eszébe jutó meséket.

Negyedéves hallgatóként október 1-jétől a Magyar Nyelvészeti Tanszék tagja voltam, hivatalosan kinevezett gyakornok. A tanév befejezése, illetőleg az államvizsga után főgyacornok. 1954 őszétől a tanszék tudományos kutatói tervének hivatalosan részét képezte a csángók nyelvjárásával foglalkozó tanulmányok megírása és a Román Tudományos Akadémia gondozásában kiadásra tervezett kötetben való közlése.¹² Ugyanakkor a tanszék tudományos terve keretében megkezdtük *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza*¹³ előkészítő munkálatait, a kérdőívek segítségével gyűjtött nyelvjárási anyag cédulázását, rendszerezését. Halaszthatatlan és fontos feladatnak tekintettük a hazájuktól sok évszázada elszakadt moldvai magyarság ritka összetartással kialakított közösségei évszázadokon át megőrzött és beszélt nyelvének és folklórájának tanulmányozását, feltárását,

11 Némi húzódozással mondta, feltehetőleg élhetett benne egy olyan gondolat, hogy én (és nyilván a tanult társadalom) valószínűleg lenézzük, elmarasztaljuk mindezt.

12 A hivatalos politika irányváltása folytán a tervezett kötet kiadása elmaradt, a kötet számára megírt tanulmányok nem jelentek meg.

13 *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II.* (szerkesztői: Gálffy Mózes, Márton Gyula és Szabó T. Attila) – csak 1991-ben jelenhetett meg Budapesten, a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadásában, a Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai sorozat 193. számú kiadványaként, előkészítői Murádin László és Péntek János.

minél teljesebb mértékű rögzítését, mert a több évszázada más nyelvet beszélő környezetben élő közösségekre a 20. század politikai változásai és a gazdasági-társadalmi fejlődés kényszerítő (s azóta folyamatosan ható) körülményei nagyon jelentős hatást fognak gyakorolni, a csángó nyelvjárást beszélők többségét egyre erőteljesebben a nyelváltás irányába fogják befolyásolni. Meglátásunkat az azóta eltelt hat évtized igazolta.

Az ötvenes évek közepén közbejött események (és következményeik) engem gyakorlatilag elszakítottak a csángó nyelvjárás további kutatásától, gyűjtéseimet azonban a nyolcvanas években sikerült Magyarországon megjelentetnem.¹⁴ 1991-ben pedig annak is örülhettem, hogy a *Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* sorozat 193. számaként, a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadásában végre Budapesten megjelenhetett a kolozsvári nyelvészek Moldvában végzett kutató munkájának eredménye, *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza*.

A moldvai csángók életének alakulását, eseményeit, a velük foglalkozó kutatók – (elsősorban) néprajzosok, szociológusok – tudományos munkásságát, nyomtatásban megjelent munkáit Kolozsvártól távol kerülve sem szüntem meg figyelemmel követni, mert az a véleményem, hogy e népcsoport sorsa figyelmeztető és/vagy cselekvésre ösztönző tanulságokkal szolgálhat/szolgál a nemzet egésze számára.

14 Nyelvészeti írásaim közlését a *NyIrK*-ben éveken át (megbízása alapján) megakadályozta Kelemen Béla, a kolozsvári Nyelvtudományi Intézet munkatársa. – Az 1953. évi gyűjtésem anyagából a moldvai a-zásról és a bogdánfalvi személynévanyagról megírt tanulmányokat (vö: 6. jegyzet) sikerült 1958-ban nyelvjárasi anyaggyűjtő pályázatra Magyarországra küldenem. Dr. Hajdú Mihály professzor támogatásával az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszéke megjelentette őket (1986-ban, illetőleg 1989-ben).

A csángókról négyrészes sorozatot írtam napilapban: *Csángók I–IV. Szatmári Friss Újság*. 1996. VII. évf. 160, 175, 185, 190. sz. és hetilapban: *A csángók (A főnév nyelvi eredete, jelentése, népcsoportnévvé válása) 1–4. Nagykároly és Vidéke*. 2001. VIII. évf. jan. 4., 31., febr. 4., 14 (mind egyik a 4. oldalon).

IMPRESIILE MELE DIN ANUL 1953 DE PE PĂMÂNTUL CEANGĂILOR

Autorul a participat ca student împreună cu membrii Catedrei de Lingvistică Maghiară a Universității Bolyai în anchetele dialectale efectuate în scopul elaborării unui atlas al dialectului ceangău din Moldova, mai târziu în sistematizarea materialului cules cu ajutorul chestionarelor. Opera prezentă elaborată în baza anchetelor efectuate timp de două săptămâni în comuna Valea Seacă, oferă cercetătorilor care studiază viața de atunci, concepția de viață, conduita omenească, obiceiurile, superstițiile ceangăilor. Străfulgerarea schimbărilor sesizate în viața publică științifică română legate de cercetările științifice și de istorie culturală servesc drept manifestările probante ale atitudinii politicii reale ale statului față de această comunitate.

MY EXPERIENCES IN CSÁNGÓLAND IN 1953

The author, as a student at Bolyai University's Hungarian Linguistics Department, contributed to the creation of a Csángó (spoken by the Moldavian Hungarians) dialectical atlas by taking part in the collection of research materials and later by structuring the surveys as a member of the department. His paper is based on the experience of the two-week fieldwork in Valea Seacă and as a supplement to the research in the respective field it offers an overview of the Csángó life, their outlook on life, their customs, traditions and beliefs. The attitude changes of the Romanian academic mainstream regarding scientific and cultural research proves its true relation to politics.

